

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ ЗОНИ ВІДЧУЖЕННЯ

Президія Національної академії наук України заслухала і обговорила на своєму засіданні доповідь академіка НАН України В.М. Шестопалова, присвячену проблемам реабілітації Чорнобильської зони відчуження.

В її обговоренні взяли участь директор Інституту магнетизму НАН України та Міносвіти України академік НАН України В.Г. Бар'яхтар; академік-секретар Відділення загальної біології НАН України академік НАН України Д.М. Гродзинський; директор Інституту радіогеохімії навколишнього середовища НАН та МНС України академік НАН України Е.В. Соботович; завідувач відділу Інституту експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р.С. Кавецького НАН України доктор біологічних наук Я.І. Серкіс; провідний науковий співробітник Інституту географії НАН України кандидат географічних наук В.С. Давидчук; завідувач відділу Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України член-кореспондент НАН України Л.І. Францевич.

Підсумував обговорення президент НАН України академік НАН України Б.Є. Патон.

Як підкреслювалося у доповіді і виступах, створення Чорнобильської зони відчуження (ЧЗВ) було вчасним і актуальним заходом, пов'язаним з необхідністю евакуації населення з найбільш забруднених і небезпечних для проживання людей територій та мінімізацією наслідків цієї аварії. ЧЗВ була і залишається забрудненою радіонуклідами територією, постійним джерелом радіаційної та екологічної небезпеки для сусідніх населених пунктів. Водночас вона виконує і виконуватиме надалі надзвичайно важливу бар'єрну функцію щодо поширення радіонуклідного забруднення за межі зони.

Накопичений досвід свідчить, що повна реабілітація природно-техногенного комплексу ЧЗВ у стислі терміни є нереальною і економічно не виправданою справою, а природна еволюція екосистеми зони у багатьох випадках призводить до негативних радіоекологічних наслідків (пожежі в лісах і на торфовищах, вихід забруднень у водні системи, захворювання рослин і тварин, масове збільшення шкідників тощо). Тому необхідно реалізувати схему обмеженого впливу і коригування втручання людини у розвиток і зміни екосистеми ЧЗВ.

За минулі роки зусиллями багатьох країн і міжнародних організацій розвинуто кооперацію наукових досліджень з радіоекології, радіології, радіогідронеології у зоні відчуження — унікальному науковому полігоні. Проте недостатнє фінансування наукових досліджень, яке до того ж щороку зменшується, призводить до зниження їх ефективності. Причому установи НАН України фактично поступово усуваються від цієї справи. Тим часом саме Національна академія наук має найбільший потенціал для проведення таких досліджень.

За безпосередньої участі фахівців установ НАН України у 2001—2002 рр. було виконано низку важливих науково-організаційних заходів:

— підготовлено і узгоджено з Білоруссю та Російською Федерацією, а також з міжнародними організаціями спільне рішення Міжнародної конференції «П'ятнадцять

років Чорнобильської катастрофи. Досвід подолання», яке має стати обґрунтованою основою подальшого міжнародного співробітництва щодо зменшення наслідків Чорнобильської катастрофи;

— виконано і затверджено у відповідних державних установах технічне завдання техніко-економічного обґрунтування нового конфайменту об'єкта «Укриття»;

— розроблено проект Програми науково-технічного супроводу виведення Чорнобильської АЕС з експлуатації, що розглядається фахівцями ЧАЕС;

— запропоновано проект Державної програми створення сховища радіоактивних відходів у стабільних геологічних формаціях;

— підготовлено до друку колективну монографію «Реабілітація Зони відчуження»;

— видано англійською мовою монографію «Чорнобильська катастрофа і підземні води».

Вагомий внесок зробили установи НАН України у вивчення і розв'язання проблем, пов'язаних з радіологічним станом і реабілітацією ЧЗВ, закриттям ЧАЕС, стабілізацією та перетворенням об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему, поведженням з радіоактивними відходами тощо.

Президія НАН України прийняла постанову, якою на відділення наук про Землю та загальної біології НАН України покладено організацію і координацію робіт, здійснюваних установами НАН України на територіях Зони відчуження, що підлягають реабілітації.

Визначено основні завдання установ НАН України щодо наукового супроводу робіт, пов'язаних з реабілітацією Зони відчуження.

У галузі фундаментальних досліджень це:

— розробка і вдосконалення стратегії, підходів, методів і методик реабілітації території Зони відчуження з оптимальним урахуванням автореабілітаційних процесів;

— вивчення радіологічних ефектів малих доз на біологічних об'єктах, різних ефектів на генетичному рівні, радіаційно ініційованих аберацій тощо;

— утримання та зміцнення бар'єрної функції природно-техногенних компонентів ЧЗВ, включаючи геологічне середовище, ліси, гідротехнічні споруди тощо, стосовно поширення радіоактивних забруднень на території, де проживають люди.

У галузі прикладних досліджень:

— активізація робіт і досліджень щодо поведження з радіоактивними відходами, включаючи їх зберігання та поховання в надійних геологічних формаціях;

— зняття ЧАЕС з експлуатації;

— підтримка максимального розвитку лісівництва і режиму заповідання в ЧЗВ;

— перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему.

Комісії НАН України з питань техногенно-екологічної безпеки, надзвичайних ситуацій та мінімізації наслідків Чорнобильської катастрофи в умовах зменшення загальних обсягів фінансування робіт і заходів з чорнобильської проблематики доручено:

— разом з МНС України розробити і подати до Кабінету Міністрів України проект постанови Кабінету Міністрів України щодо сталого фінансування основних напрямів Чорнобильської програми;

— подати до МНС України програму НАН України з наукового супроводу заходів, спрямованих на мінімізацію впливу наслідків Чорнобильської катастрофи на 2003 р.;

— підготувати та подати до МНС України пропозиції щодо спрощення вимог, які ставляться при отриманні дозволів на здійснення досліджень, а також забезпечення умов найбільшого сприяння фахівцям НАН України у проведенні робіт у межах ЧЗВ.

Робочій групі при Президії НАН України з питань науково-технічного супроводу зняття Чорнобильської АЕС з експлуатації належить доопрацювати проект програми науково-технічного супроводу виведення Чорнобильської атомної електростанції з експлуатації до жовтня 2002 р.